

TERMIN: TA'RIF VA UNING ASOSIY XUSUSIYATLARI

Mirsagatova Dilorom Ubaydullaevna

O'zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti o'qituvchisi

mirsagatova040@gmail.com

Annotatsiya. Usbu maqolada terminlar til leksikasining asosiy qismi ekanligi etirof etilgan. Terminlar tabiiy til lug'aviy birliklariga xos barcha belgilarga ega. Biroq aniq bir ilm-fan sohasiga doir terminlarning tarkibini aniqlash, ularni tartibga solish, terminlarni bir xillashtirish va yangi ilmiy-texnikaviy sohalar uchun terminlarni yaratish bo'yicha amalga oshiriladigan ishlar leksikologiyaning muhim yo'nalishlaridan biridir. Termin leksik-grammatik tushunchalar tizimidan qat'iy o'rin egalladi va til leksik-semantik tizimining «to'laqonli a'zosiga» aylandi.

Kalit so'zlar: termin,terminologiya,atama,lexik-simantik tizim, terminshunoslik.

Аннотация. В данной статье рассматриваются термины как основную часть лексики языка. Термины обладают всеми характеристиками лексических единиц естественного языка. Однако одним из важных направлений лексикологии является работа по определению содержания терминов, относящихся к конкретной области науки, их организации, унификации терминов и созданию терминов для новых научно-технических областей. Термин занял прочное место в системе лексико-грамматических понятий и стал «полноправным членом» лексико-семантической системы языка.

Ключевые слова: термин, терминология, лексические единицы, лексико-семантическая система, терминология.

Annotation. In this article, terms are considered as the main part of the vocabulary of the language. Terms have all the characteristics of natural language lexical units. However, one of the important areas of lexicology is the work to determine the content of terms related to a particular field of science, their organization, the unification of terms and the creation of terms for new scientific and technical fields. The term has taken a strong place in the system of lexicogrammatical concepts and has become a "full member" of the lexico-semantic system of the language.

Key words: term, terminology, lexical units, lexico-semantic system, terminology.

Jahon tilshunosligida maxsus terminologik ma'no kasb etgan o'ziga xos til birligi – termini o'rganishga bag'ishlangan bir qancha lingvistik tadqiqotlar amalga oshirilgan. Ilm-fan, texnika taraqqiyotidagi keskin yuksalish va ishlab chiqarish, sanoatning jadal sur'atlarda rivojlanishi natijasida determinlashgan terminning tabiatiga nisbatan XIX asrda yuzaga kelgan ilmiy-falsafiy qiziqish bu kabi tadqiqotlar uchun zamin yaratdi. XVIII—XIX asrlarda terminologiya muammolari tilshunoslarning diqqat markazida bo'ldi. Buning asosiy sabablaridan

biri terminlarning yaratilishi bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchi sababi ekstralingvistik omillarning terminologiyaga ta'siri edi. Biroq ularni terminologiyada uchrovchi sinonimiya va polisemiya muammolari, shuningdek, termin-leksemalar, gibridd terminlar va sof terminlarning kontekstdagi paradigmatic va sintakmatik munosabatlari, muayyan tushunchalar bilan o'zaro aloqalarni xilma-xilligi ko'proq o'ylantirgan.

Avvaldan qo'llanib kelgan «termin» va «terminologiya» masalalari yuzasidan ko'plab tadqiqot ishlari olib borilgan bo'lib, turli ta'riflar berilgan. «Termin» leksemasi lotincha «terminus» so'zidan kelib chiqqan bo'lib, «oxiri», «chek», «chegara», «tugash» degan ma'nolarni bildiradi». P.Nishonovning ta'kidlashicha, «Termin – tuzilishiga ko'ra so'z yoki so'z birikmasi bo'lib, semantikasi jihatidan maxsus soha doirasi bilan chegaralangan va shu sohaga oid tushunchani ifodalovchi leksik birlikdir». Termin – mazmunan muayyan mantiqiy tushunchalar tizimidagi ma'lum bir birlik bilan shartsiz ravishda (majburan) nisbatlanadigan (qiyoslanadigan) so'z. Terminning tilshunoslik ob'ekti sifatida belgilanishi va uning tizimli ravishda o'rganilishi «termin» tushunchasi izoh (definitsiya)larining shakllanishiga, terminning tavsiflanishiga, u bilan bog'liq muammolarning yechimlarini ishlab chiqilishi pirovardida, terminshunoslik fanining yuzaga kelishiga turtki bo'ldi. A.Reformatskiy fikriga ko'ra, termin «shunchaki so'z» emas, balki u «noodatiy» yoki «yangi so'z» bo'lsin, uni «ratsionallashtirish» va, hatto «o'ylab topish» mumkin bo'lsa ham u, eng avvalo, so'zdir, deya e'tirof etadi. Professor S.Usmonovning tadqiqotlari terminshunoslik uchun muhim ahamiyat kasb etib, termin «...ham ishlab chiqarish qurollari sohasida, ham madaniyat va fan sohasidagi har qanday yangiliklar dastavval til birliklari, to'g'rirog'i, terminlar orqali o'z ifodasini topadi. Shu ma'noda terminologiya (ma'lum tildagi terminlar majmui) zamona tarixining guvohi, ko'zguvidir», deya ta'rif beradi. Bizningcha, termin o'z lingvistik tabiatiga ko'ra, adabiy til lug'aviy tizimining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, boshqa toifadagi so'zlardan ilmiy, texnikaviy yoxud boshqa kasbiy tushunchalarni aniq, ixcham ifodalashi va axborotga boyligi bilan ajralib turadi.

So'nggi yillarda termin so'zi bilan birgalikda «atama», «istiloh», «nomenklatura» so'zlari ham keng qo'llanib kelmoqda. O'zbekiston milliy ensiklopediyasida keltirilishicha, «termin» so'zi bilan bir qatorda ayni ma'noda «atama», «istiloh» so'zlari ham qo'llanilmoqda. Lekin ular «termin» so'zining to'liq ma'nosini ifoda eta olmaydi. «Atama» so'zi keng ma'noda qo'llanilib, geografik ob'ektlar, atoqli nomlarga nisbatan qo'llanilsa, «istiloh» so'zini esa asosan tarixiy mavzulardagi matnlar (masalan: adabiyot tarixi, Sharq falsafasi va b.)da bema'lol qo'llash mumkin. S. Usmonov fikriga ko'ra: « ... atama so'zining ma'nosi termin so'zining ma'nosiga nisbatan keng bo'lib, u barcha narsalarning nomi sifatida tushuniladi, termin esa muayyan bir tor sohada qo'llanuvchi rasmiylashgan so'zdir. Shu ma'noda, termin tushunchasi «atama» tushunchasining ichiga kiruvchi ilmiy-lug'aviy birlikdir».O.Axmedov o'z tadqiqotida «termin», «atama», «istiloh», «nomenklatura» tushunchalarini farqlab, «Terminlar aslida leksik-semantik jihatdan umumadabiy qolipga ega bo'lib, ular umumxalq tiliga

muayyan terminologik tizim orqali o'tadi. Zero, terminlar va umumiste'moldagi so'zlar bir-birini to'ldiradigan leksik birliklardir», deya ta'kidlaydi. Shunday qilib, terminshunoslik bu til leksikasini shakllantiruvchi omillardan biri hisoblanadi.

Davlatimiz mustaqillikka erishgach, iste'molda bo'lgan va yillar davomida amal qilib kelgan va xalq nutqiga singib ketgan terminlardan tashqari, ayrim o'zlashma terminlar mazmun jihatdan chuqur o'rganilmay ham dabdurustdan yangi terminlar sifatida o'zlashtirilib, eskilari bilan almashtirildi. «Termin», «terminologiya» so'zi o'rniga «atama», «atamashunoslik» leksemalari tatbiq etilib, bu tushunchalar spetsifik xarakterda ekanligi e'tiborga olinmadi. «Atama» keng qamrovli tushuncha bo'lib, unda terminologiyaga umuman tegishli bo'lmagan toponimiya, antroponomiya, oykonimiya, ya'ni onomastikaga aloqador leksik birliklar ham tushuniladi. Professor U.Tursunov o'zbek tili terminologiya masalalariga aniqlik kiritib, bir tushunchaning turlicha atama sifatida yozila boshlashi; aniq va ixcham terminlar o'rniga uzundan uzoq izohlarning berilishi; termin yaratishda ona tili imkoniyatlaridan kam foydalanish; o'zbek atamashunosligini boyitishdagi manbalardan biri tashqi omilga turlicha yondashish uslublari, faktlari mavjudligini ko'rsatgan.

Terminshunoslik tarixining 1960 yillar boshlariga qadar davom etgan dastlabki davrida «terminosistema» (D.S.Lotte), «terminologik maydon» (L.A.Kapanadze) kabi bir qator asosiy tushunchalar shakllantirilgan. Chunonchi, D.Sageder ta'kidlaganidek: «Jadal taraqqiyot va texnologiyalarning rivoji nafaqat yangi tushunchalarni nomlashni, balki terminlarni qo'llash borasida kelishuvni ham talab etardi. Amaliy natija sifatida terminologik ishlar muayyan bir ixtisoslashgan sohalar (mutaxassisliklar) doirasida tashkil qilina boshladi» .

A.V.Superanskaya esa quyidagicha ta'riflaydi: «Termin – bu muayyan kasbiy professional faoliyatda qabul qilingan va alohida sohalarda, sharoitlarda ishlatiladigan maxsus so'zdir. Termin – bu professional bilimlarning muayyan sohasi tushunchalar tizimiga kiruvchi tushuncha bo'lib, u so'z bilan ifodalanadi. Termin — bu maxsus maqsadlar uchun mo'ljallangan tilning asosiy tushunchaviy elementidir. O'z terminologik maydoni ichida termin bir ma'noda qo'llaniladi. Turli maydonlarning bir xil aytiladigan terminlari – omonimlardir. O'zining to'g'ri tushunilishi uchun termin maxsus definitsiya (aniq ilmiy ta'rif)ni talab qiladi».

Ba'zi xorijiy ilmiy manbalar va o'quv adabiyotlarida «terminologiya» fandagi bir yo'nalish sifatida qo'llaniladi yoxud terminologiyaning alohida ilmiy fan sifatidagi maqomi xususida bahs-munozaralar yuritiladi. Terminologiya — boshqa sohalarda mavjud elementlardan modifikatsiyalangan, ixtisoslashtirilgan muayyan sohalarda qo'llanadigan va shunday sohalarda yuzaga kelgan lug'aviy elementlarni – terminlarni o'rganishga yo'naltirilgan fandır. Terminologiyada terminlarning kompilyatsiyasi, tavsiflanishi va qayta yaratilishi kuzatiladi. Ayrim mualliflar terminologiya va terminografiyani (leksikologiya va leksikografiya tarzidagi farqlanish kabi) farqlaydilar. Mazkur holatda terminografiya «terminologiya»larni «maxsus lug'atlar» yaratish san'ati ma'nosidadir. Shunday qilib, mualliflar nuqtai nazariga ko'ra, terminologiya nazariy komponent hamda terminologik nazariya va

amaliyot uyg'unligi natijasini (ixtisoslashtirilgan lug'atlarni) o'z ichiga oladi. Terminologiya mustaqil soha bo'lib, tilning maxsus lug'at zaxirasi bo'yicha xususiy nazariyasi va metodologiyasiga ega.

Terminologiyani tushunishdagi xilma-xillik (rus tilshunosligida) o'zbek tilshunosligida bo'lgani kabi, xorijiy til ilmida ham mavjud. Terminologiyaning mohiyati xususidagi nuqtai nazarlar tafovuti haqida D.Sageder shunday yozadi: Terminologiyani ilmiy fan sifatida qarashga doir nuqtai nazarlar ancha tarqoq. Hozirgi vaqtda ushbu soha va unga yondosh bo'lgan bir qator munozarali masalalar bo'yicha turli talqinlar mavjud. Terminologiya fanmi yoki faqat metodmi? Terminologiya o'z xususiy nazariyasiga ega bo'lgan alohida gumanitar fan maqomiga egami yoki u o'zining nazariy imkoniyatlari uchun nisbatan konsolidatsiyalangan fanlardan minnatdor bo'lishi kerakmi, nazariy jihatdan nisbatan barqaror biror fan tarkibimi? Terminologiya fanining ahamiyatini kamsitib bo'lmaydi. Uni o'z evolyutsiyasi va zamonaviy texnologiyalarning tez o'zgaruvchan olamida oldinga tomon harakatlanishi tufayli tarixan muhim kuch sifatida ko'rib chiqish lozim.

Ingliz-amerika tadqiqotchilarining termin va terminologiyaga bag'ishlangan asarlarining batafsil sharhi V.V.Kasyanovning tadqiqotida yoritib berilgan. Muallifning yozishicha, mazkur olimlarning ishlaridagi nuqtai nazarlarning bir xilligi haqidagi ta'kidlar – izohtalab; ingliz-amerika tilshunoslarining nazariy va amaliy materiallarini chuqurroq o'rganish, tahlil qilish terminlarning o'ziga xosligi hamda ularning umumiste'moldagi lug'atdan farqi yuzasidan talqinlaridagi nazariy tafovutlarni yuzaga chiqaradi.

V.V.Kasyanovning xulosalari slovak tilshunosligi vakilining amalga oshirilgan tadqiqotida o'z tasdig'ini topdi: Kabre va Kageuraning terminologiyani o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlari aniq bir yo'naltirilgan maqsadga ega bo'lib, mazkur soha metodologiyasi uchun poydevor vazifasini bajarishi mumkin bo'lgan, unga mustaqil fan maqomini olish uchun nazariy jixatdan asos bo'lib xizmat qiladigan xususiyatlarini aniqlashdan iborat. Shunga qaramay, ularning har ikkalasi tegishli nazariy modelning paydo bo'lishiga imkon beradigan istiqboldagi tadqiqotlar va hamkorlikdagi sa'y-harakatlarning zarurligini ta'kidlaydi. Mutaxassislar o'rtasida kommunikatsiyaning yetarlicha emasligi, bahs predmetlarining turli yo'llar bilan rivojlanishi va variativ idrok qilinishi tufayli bu vazifani bajarish oson kechmaydi.

S.D.Shelov terminning mohiyatini ochib berishga qaratilgan V.P.Danilenko, K.Ya.Averbux, V.M.Leychik va boshqa mutaxassislarning ta'riflarini tahlil qilib, terminning umumlashiruvchi definititsiyasini taklif qildi. Ushbu definitsiyaga muvofiq «agar til belgisi (so'z birikmasi, qo'shma so'z, alohida simvulli so'z birikmasi va h.k) bilimning qaysidir sohasiga oid tushunchani ifodalasa, shu bilan birga, ushbu til belgisini qo'llayotganlar ongli ravishda tanlagan definitsiya (izoh,

N.V.Serbinovskaya ta'kidlaganidek, «termin boshqa turdosh (o'xshash) hodisalar – nomenlar, professionalizmlar, terminoidlar va h.k. lardan farqlanadi». R.Doniyorovning ishida «Termin bilan professionalizmlar o'rtasidagi farq shuki,

termin bu muayyan fan, sanoat sohasi, qishloq xo'jaligi, texnikadagi tamomila rasmiy bo'lgan, qonunlashtirilgan biror tushunchaning ifodasi va nomidir. Professionalizm esa biror kasb, mutaxassislik, ko'p hollarda ilmiy uslubdagi tilda keng tarqalgan, aslini olganda, tushunchaning qat'iy, ilmiy tavsifiga ega bo'lmagan yarim rasmiy so'zdir» deb qayd etilgan.

N.V.Serbinovskaya haqli ravishda e'tirof qilganidek, «Terminologik maydon vaqt o'tishi bilan yangi bilimlar yutuqlarini o'zida aks ettirgan holda o'zgaradi; uning tarkibidagi ba'zi birliklar yo'qolib, yangilari paydo bo'ladi, terminologik maydon doirasida terminlarning ko'chishi, o'zga semantik guruhlar tarkibiga o'tishi, yangi mavqe egallashi kuzatiladi».

Bugungi kungacha ko'plab terminologik izlanishlar amalga oshirilgan bo'lishiga qaramay, hanuzgacha terminlarni tasniflash, xususan, ularning sohalararo integratsiyasida qo'llanadigan alohida turlarini ajratish muammolari o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda. «Terminlarning o'ziga xos jihatlari turlicha tasniflanishi va tavsiflanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi». V.P.Danilenko to'g'ri ta'kidlaganidek: «Tilshunoslik fanining maxsus leksikasiga uning alohida bo'g'inlari, ya'ni sohaviy sistemalarining tobora yuqori darajadagi tizimlilikiga xosdir. Mazkur tizimlilik bir tomondan belgilangan asoslar bo'yicha muayyan tushunchalar tasniflarining mavjudligi bo'lsa, boshqa tomondan esa, tilshunoslik fanining turli terminosistemalarni o'z tarkibiga birlashtirishdagi ishtiroki bilan shartlangan».

Terminologiyada o'z ifodasini topgan tushunchalarni tasniflash imkoniyati va zarurati terminologik leksikaning umumxalq tiliga nisbatan farqli xususiyati sifatida ko'rib chiqiladi. Chunki terminlar ma'lum ilmiy konsepsiya bilan bog'liq, ularda ilmiy kashfiyotlar, tadqiqotlar hamda nazariy va amaliy natijalari o'z ifodasini topadi. Terminlar maxsus kasbiy sohalaridagi kommunikatsiya, u yoki bu kasbiy sohada yuzaga keladigan hodisalar, konsepsiyalar, fenomenlarni tavsiflash vositalari sanaladi. Bu tabiiy ravishda vatanimiz, xorij olimlarining terminlarni tartibga solish, unifikatsiya qilish va tizimlashtirish uchun urinishlariga olib keladi. Terminlarni maxsus sohalar bo'yicha tasniflash va tavsiflash muhim ahamiyatga ega: u ilm-fan, ijtimoiy sohalarining ma'lum davrdagi tadrijiy rivojlanish darajasini aks ettiradi. Gap shundaki, alohida olingan termin kontekstdan tashqarida mohiyat kasb etmaydi. Termin terminosistemada, ya'ni o'z tizimi yoki boshqa maxsus, kichik (ixtisoslashgan) tizimlarning terminlari bilan uzviylikida ishtirok etadi.

Mutaxassislarning terminologiyalarni tartibga solish va tizimlashtirish maqsadida tasniflash tizimini yaratish zarurligi haqidagi fikr va qarashlari turlichadir. Chunonchi, Sven Yakobsanning fikriga ko'ra: «...ijtimoiy fanlar terminologiyasida standartlashtirishning mavjud emasligi qator fanlarda yangi tushunchalarning cheklanmagan darajada ortishiga olib keldi». Juan Sager esa: Maxsus fan sohalarining terminologik maydonlari umumiy tilning leksik maydonlaridan farq qilishi lozimligini ta'kidlaydi.

«Three types of terminologies» (Terminologiyalarning uch turi) maqolasida shved tilshunosi Sven Yakobson terminologiyaning tizimlilikini

standartlashtirishda, ya'ni terminning akademik yoki kasbiy faoliyat sohasida mustahkamlanishida ekanini uqtirib, terminologiyaning quyidagi uch turini ajratib ko'rsatadi:

a) standartlashtirishga bo'ysunadigan, noto'g'ri talqinning oldini olish imkonini beradigan, terminlar va ekstralingvistik omillar natijasida yuqori darajada muvofiq keladigan akademik yoki kasbiy terminologiya;

b) foydalanuvchi tomonidan terminning faol qo'llanilishiga ta'siri ko'proq bo'lgan akademik yoki kasbiy terminologiya;

s) terminosistema va umumadabiy til periferiyasida yuzaga keladigan, me'yorlashtirilishga qaratilgan urinishlarga qaramay, ko'p hollarda oddiy til kabi rivojlanish yo'nalishiga ega bo'lgan terminologiya .

Manbalarda keltirilishicha, birinchi turga mansub terminologiyalar fan va texnologiyalar uchun xarakterli ekani ta'kidlanadi.

V.M.Leychik G'arb terminshunoslik konsepsiyalarini tahlil qilar ekan, eng avvalo, ular asosida E.Vyuster va uning izdoshlari maktabi tomonidan shakllantirilgan tushunchalar tizimi muhim rol o'ynashiga ishora qiladi. «Agar u faqat «vertikal munosabatlar»dan iborat bo'lsa, u «divizional tizim» («divisional system») deb yuritiladi va o'zining tadrijiy rivojlanish xususiyatlariga ko'ra ko'p iyerarxik sanaladi. Agar tushunchalar tizimi nafaqat vertikal munosabatlardan, balki mutloq «novertikal munosabatlar»dan tarkib topgan bo'lsa, u «kombinator tizim» («combinatorial system») hisoblanib, o'zining formal xossalariga ko'ra poliiyerarxikdir. Ikkinchi holatda bunday «tasnif»ning mantiqiy xossalari, uni tasnif qilish usullari hamda tamoyillari o'zgachadir, chunonchi, terminologik tushunchalarni izchillikda tasniflash usuli bir-biridan farq qiladi» .

XX asr va XXI asr boshlarida nashr etilgan terminologik adabiyotlarda terminlarni tasniflashga doir turlicha yondashuv va nuqtai nazarlar mavjud edi. Ko'p qirrali hodisa sanalgan terminlar mantiqiy, lingvistik, ilmiy va boshqa tamoyillarga ko'ra turli xil tasniflarga ajratilgan. Mazkur tasniflar umumlashgan holda terminlarning jamiyat hayotidagi ilmiy, iqtisodiy, siyosiy, boshqaruv hamda boshqa sohalardagi roli va o'rnini belgilaydi. «Terminlarni tizimlashtirishda ularni mazmuniga, shakliga, funksional-vazifasiga, tilning ichki va tashqi belgilariga ko'ra leksik-semantik jihatdan guruhlash mumkin. Tabiiyki, tadqiqotda sanab o'tilgan barcha tasniflar muhim ahamiyatga ega. Ayni paytda terminlarni turdosh birliklardan ajratish; boshqa tomondan esa terminologik tamoyillar asosida ularning semantik belgilarga muvofiq barcha turlarini guruhlash maqsadga muvofiq».

T.L.Kandelaki va G.G.Samburova turli lisoniy belgilar terminologiyaning mantiqiy-semantik strukturasi shakllantirishda muhim rol o'ynashini ta'kidlagan holda, bu borada amalga oshirilgan ishlarda tahlil qilish natijasida ikki holatni alohida farqlab ko'rsatadi: Tasnifda qo'llanadigan har bir lisoniy belgi tasniflanayotgan tushunchalar yoki ob'ektlarning barchasiga nisbatan qo'llanilishi mumkin. Tushunchalar va ob'ektlarning muayyan qismiga nisbatan qo'llanilishi mumkin bo'lgan belgilar mavjud.

T.L.Kandelaki va G.G.Samburova birinchi holatda lisoniy belgilarning mustaqilligi hamda yuzaga keladigan «parallel tipdagi tasnif» haqida, ikkinchi holatda esa, belgilarning o'zaro bog'liqligi, shuningdek, «izchil tipdagi tasnif» haqida fikr yuritadi. Terminlarni yaratish (hosil qilish), tasniflash, ularni to'g'ri qo'llash muammosiga ko'plab mutaxassislar ijtimoiy-gumanitar fanlar bilan bir qatorda, tabiiy fanlar doirasida ham murojaat qilishgan. Aynan lingvistika sohasidagi bu faoliyat ko'lami keng qamrovlidir. Vaholanki, barchasining tahlili natijasida umumiy fikr terminologik tamoyillarni, tushunchalar va kategoriyalarni tashkil etuvchi terminologik tizimlarning o'ziga xos semantik guruhlarini aniq ajratish, tipologik nuqtai nazardan ishlab chiqish shartligi bilan izohlanadi. Chunonchi, A.N.Baranovning yozishicha, terminlarni tasniflash asosida uch asosiy belgi: terminologik birliklarni o'zlashtirish uchun manba bo'lgan fan sohasi; terminlarni o'zlashtirish jarayonida soha mutaxassislarga yuklatiladigan evristik yondashuvlar majmui; terminlarni faol qo'llanish sohalari. Aslida, aksariyat tilshunoslar terminlarni yasash (hosil qilish), ularni tasniflash masalasida shakl va ma'no xususiyatlarining o'ziga xos ekanligi dolzarb, deb qayd etadi.

Tasniflarning xilma-xilligi bugungi kun mutaxassislariga ularning turli tiplarini birlashtirish va variatsiyalash, terminologik maydonlarni tadqiq qilish doirasida o'zining gibril tasniflarini yaratadi. O.L.Ariskinning yozishicha: olamni, ilm-fanni, tafakkurni va hokazolarni mualliflik qabul qilish hisobiga, (ya'ni mualliflik huquqi hisobiga desa ham bo'ladi (bizning izoh) barcha shakllantirilgan modellar mavjud bo'lish huquqiga egadir .

Zamonaviy sharoitda ingliz tili kasbiy muloqotning fanlararo tili maqomini egallab borayotganini inobatga olgan holda, turli turdagi inglizcha-ruscha lug'atlarni yaratish terminograflarning muhim vazifalaridan biriga aylanmoqda. Bunday yangi avlod ma'lumotnomalari ilmiy va texnologik sohalarda turlicha iqtisodiy rivojlanish darajasiga ega bo'lgan mamlakatlarning integratsiyasiga qaratilgan.

Shuning uchun ham ayni paytda ilmiy asoslangan, sifatli, mazmunan tushunarli, davr talabiga javob bera oladigan monolingval, bilingval va, hatto trilingval (inglizcha-o'zbekcha, o'zbekcha-inglizcha) terminologik lug'atlarni yaratish va takomillashtirish muammosi dolzarb hisoblanadi.

Shunday qilib, terminlarning ko'plab ilmiy tasnif va tavsiflari mavjud bo'lib, ular tushunchalarni ta'riflashning turli aspektlar nuqtai nazardan ko'rib chiqiladi. Bu tasniflarning barchasi asosan bir maqsadga qaratilgan, ya'ni terminlarni hosil qilish xususiyatlari, boshqalaridan kelib chiqqan holda tizimlashtirish, muayyan turlarga ajratish asosida lisoniy xususiyatlarini o'rganishga yo'naltirilgan.

Bu kabi holat jamiyatning har bir sohasi, har bir fan sohasi terminologiyasini chog'ishtirib o'rganish va tavsiflash zaruratini yuzaga keltirishga sabab bo'ladi. Bu turdagi ilmiy-tadqiqot natijalari birinchi til uchun ham, chog'ishtirilayotgan til uchun ham, umuman, terminshunoslik fani uchun ham foydalidir.

Shuning uchun ham ingliz, o'zbek tillari transport terminlari, ularning transport sohasida qo'llanilishi, chog'ishtirma tahlili, tavsiflash masalasi mazkur tadqiqot ob'ekti sifatida maydonga chiqdi.

Foydalanilgan adabiyotlar royhati

1. Akhmanova, O. S. Slovar' omonimov ruskogo jazyka / O. S. Akhmanova. — 3-e izd., stereotip. — M.: Rus. jaz., 1986. — 448 b.
2. Vinokur, G. O. O nekotorykh javlenijakh slovoobrazovanija v ruskoyj tekhnicheskoyj terminologii / G. O. Vино kur // Tr. Moskovskogo in-ta istorii, filosofii i literatury: sb. st. po jazykovedeniju. — M., 1939. — B. 3–54.
3. Grinev-Grinevich, S. V. Terminovedenie: ucheb. posobie / S. V. Grinev-Grinevich. — M.: Akademija, 2008. —303 b.
4. Danilenko, V. P. Leksiko-semanticheskie i grammaticheskie osobennosti slov-terminov / V. P. Danilenko // Issledovanija po ruskoyj terminologii: sb. st. — M.: Nauka, 1971. — B. 7–67.